

**Херсонський державний університет
Факультет економіки і менеджменту**

**ЕКОНОМІКА ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ:
ПРОБЛЕМИ, СТРАТЕГІЇ,
МОНІТОРИНГ**

Колективна монографія

**Херсон
ПП Вишемирський В.С.
2017**

УДК 338(477.7)
ББК 65.9(4УКР)
Е45

*Рекомендовано до видання рішення Вченої Ради
Херсонського державного університету
Протокол № 4 від 6.11.17*

Рецензенти:

О. Б. Наумов - д.е.н., професор кафедри менеджменту та маркетингу
Херсонського національного технічного університету

Р. В. Морозов - д.е.н., професор кафедри економіки і фінансів
Херсонського державного аграрного університету

**Економіка південного регіону: проблеми, стратегії,
Е 45 моніторинг:** колективна монографія [Текст] / за заг. ред. д.е.н., проф.
Ушкаренко Ю.В. - Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2017. - 216 с.,
(14,91 друк. арк.)

ІАБК 978-617-7273-86-7

Монографію присвячено комплексному дослідженню теоретико-методологічних та практичних аспектам ефективного управління економічною діяльністю підприємства.

Розглянуто регіональні особливості розвитку підприємств різних організаційно-правових форм власності. Досліджено інноваційно-інвестиційні засади розвитку підприємств в умовах міжнародної економічної інтеграції. Запропоновано шляхи та резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств регіону.

Розраховано насамперед на науковців, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей. Монографія буде корисною також фахівцям-практикам, державним службовцям та всім, хто цікавиться проблемами ефективного управління економічною діяльністю підприємства, а також має інтерес до міждисциплінарних досліджень.

Монографія розкриває широкий спектр проблем, націлених на підвищення ефективності суспільного виробництва.

УДК 338(477.7)
ББК 65.9(4УКР)

ISBN 978-617-7273-86-7

© ХДУ, 2017 © ПП
Вишемирський В.С., 2017

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА..... 5

- 1.1. Сучасні теоретичні підходи до аналізу суті та структури
ринку послуг 5
- 1.2. Провідні види та форми організаційної регламентації
міжкорпоративних відносин підприємств АПК..... 13

РОЗДІЛ 2. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ТА ФОРМ ВЛАСНОСТІ 25

- 2.1. Розвиток молочарських кооперативів в Херсонській області
як чинник ефективного господарювання 25
- 2.2. Формування та оцінка економічної стійкості
борошномельних підприємств південного регіону 33
- 2.3. Ринок органічної продукції: стан та перспективи розвитку.....60
- 2.4. Виробництво органічної продукції в Україні та світі:
перспективи Херсонської області 68
- 2.5. Особливості функціонування та розвитку виноробних
підприємств України 76

РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 84

- 3.1. Інноваційно-інвестиційні засади розвитку підприємств в
умовах міжнародної економічної інтеграції та глобалізації 84
- 3.2. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств
півдня України 93
- 3.3. Сучасний стан та оцінка інноваційної діяльності аграрних
підприємств Херсонської області 101

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМАХ ОПЕРАЦІЙНОГО ТА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 110

- 4.1. Розвиток і впровадження систем інфокомунікаційного забезпечення в
процес управління аграрними виробничими структурами 110
- 4.2. Чинники забезпечення стратегічної орієнтованості кадрової політики
підприємства в сучасних умовах..... 125

РОЗДІЛ 5. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ 137

- 5.1. Інструментарій механізму управління
конкурентоспроможністю підприємства..... 137
- 5.2. Сімейне фермерство як напрям підвищення конкурентоспроможності
вітчизняного виноградарства в
контексті євроінтеграції 149

РОЗДІЛ 6. ШЛЯХИ, ЧИННИКИ ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІКА ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ: ПРОБЛЕМИ, СТРАТЕГІЇ, МОНИТОРИНГ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	160
6.1. Місце підприємництва в економічній системі регіону	160
6.2. Вплив фінансиалізації на механізм регіонального розвитку	167
6.2.1. Сутність фінансиалізації та її роль в економічній трансформації	167
6.2.2. Механізм впливу фінансиалізації на господарський механізм регіонального розвитку	169
6.2.3. Джерела фінансового наповнення програм регіонального розвитку в умовах посилення фінансиалізації	174
6.2.4. Шляхи забезпечення фінансової стійкості економіки південного регіону України	176
6.3. Управління конкурентоспроможністю підприємств молочної галузі	185
РОЗДІЛ 7. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	192
7.1. Оцінка значення та участі чеської республіки у світогосподарських процесах	192
7.2 Зовнішньоекономічна діяльність українських підприємств в умовах глобалізації	200
7.3 Спільні підприємства в зовнішньоекономічній діяльності Херсонської області	207
СПИСОК ВИКОНАВЦІВ	214

5. Розгляд інтеграційних форм співпраці великого бізнесу і малого підприємництва.

6. Стимулювання вирівнювання територіальних відмінностей в розвитку підприємництва.

7. Формулювання концепції розвитку малого підприємництва в регіоні.

8. Розробка системи факторів, що забезпечують розширення сфери підприємництва.

Результативність функціонування регіональної бізнес-системи залежатиме від правильності встановленої стратегії розвитку підприємництва в регіоні і від знаходження державою оптимальної ролі в цьому процесі. Це означає поєднання невтручання в природні ринкові процеси, з одного боку, і необхідне втручання в управління і реформування підприємницького середовища, з іншого.

6.2. Вплив фінансиалізації на механізм регіонального розвитку

6.2.1. Сутність фінансиалізації та її роль в економічній трансформації

В умовах всеосяжної глобалізації, яка притаманна сучасному світу змінюються пропорції та сам характер відносин між фіктивним і реальним капіталом. Відбувається масштабна фінансіалізація економіки, яка є безпрецедентною тенденцією останніх десятиліть. Тому, сучасність вимагає від теоретиків комплексного дослідження довгострокової тенденції бурхливого розвитку фінансової складової для пошуку шляхів прогресивної корекції соціально-економічних систем як на глобальному, так і на національному рівнях.

Фінансіалізація — це форма функціонування економіки, що характеризується переважанням фінансових угод в загальній структурі внутрішніх, а особливо міжнародних відносин, і підпорядкуванням реального сектору економіки фінансовому¹⁵⁷.

Як явище економічного світу фінансиалізація виникла не відразу. Вперше фінансіалізація стала помітна у період між двома світовими війнами. Але, «золотий стандарт» — монетарна система при якій основною одиницею розрахунків була стандартизована кількість золота, дозволяв впоратися з *нею*¹⁷⁶. В подальшому, після випуску резервної валюти у вільне плавання, відбулося швидке зростання фіктивної складової економіки.

Економічна фінансіалізація проявляється в різних формах:¹⁵⁸

- зростання ролі фінансових послуг;
- підвищення частки фінансового сектора в загальній сумі доходів;
- розширення доступу до фінансових послуг;

¹⁵⁷ Осик Ю.И. Деглобализация мировой экономики как следствие ее финансиализации / Ю.И. Осик // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. — 2014. — №1. — С. 202—205

¹⁵⁸ Хесин Е.С. Мировая экономика финансы и накопление капитала / Е.С. Хесин — [Електронний ресурс] - режим доступу: http://www.cbr.ru/publ/moneyandcredit/hesin_08_16.pdf

*Розділ 6. Шляхи, чинники та резерви підвищення
конкурентоспроможності підприємств регіону*

- збільшення фінансової глибини економіки — зростає насиченість економіки фінансовими засобами, її пронизаність фінансовими відносинами, інститутами і все більш складними фінансовими інструментами.

Як відомо, в ідеалі, фінанси покликані обслуговувати реальне виробництво, забезпечуючи акумуляцію, гнучкість, ефективний розподіл та перерозподіл вартостей в економіці. Але сьогодні ми спостерігаємо, що фінансовий капітал не стільки служить реальній економіці, скільки підміняє її собою, тому доцільно говорити про його фіктивний характер.

Основним наслідком фінансіалізації можна вважати те, що сучасний гіпертрофований розвиток фінансової сфери призводить до: зростання нерівності населення у доходах та багатстві, довгострокового скорочення сукупного попиту, неефективного розподілу фінансових ресурсів, занепаду реального сектору, нерівномірного розвитку країн та концентрації капіталу у фінансових центрах, посилення ризиків банкрутств, дестабілізації соціально-економічного розвитку тощо.

В основі масштабного поширення фінансіалізації лежать об'єктивні причини економічного буття. Серед таких причин дестабілізація соціально-економічного розвитку. Сьогодні ринок фінансового капіталу набув вкрай ірраціонального характеру, про що свідчать численні факти його масштабної втрати під час криз. Другою причиною процесу фінансіалізації є проблема зменшення купівельної спроможності найманих працівників, яка стала наслідком послаблення позицій трудящих та звуженням державного втручання у роки панування неоліберальних ідей. Однією з головних причин фінансіалізації є високий рівень накопичення реального капіталу в роки «золотого тридцятиріччя» (термін, введений Жаном Фурастьє в 1979 році для позначення періоду з 1946 по 1975 роки, коли в розвинених капіталістичних країнах відбулися значні економічні і соціальні зміни). Накопичення капіталу посилило конкуренцію і зумовило падіння норми прибутку. Тому на тлі мінімального втручання держави в економіку капітал почав переливатися в сферу фінансів і дозволив його власникам отримувати надприбутки. Починаючи з 1970-х рр. спостерігається сплеск спекулятивної активності, який є вигідним тільки для незначної частини населення. Темпи фінансіалізації у той час у 6-8 разів перевищували зростання валового світового продукту. Наслідком фінансіалізації стало формування умов, що перешкоджають ефективній трансформації грошової форми капіталу в продуктивну та товарну форми і поширенню інвестицій у реальний капітал. Крім того, сучасні глобальні економічні виклики, потужний розвиток міжнародних кредитних відносин, фінансова глобалізація та інтеграція національних фінансових систем значною мірою обумовили стрімке зростання сукупного боргу. В результаті «життя в борг» стало головним принципом соціально-економічного існування останніх десятиліть як на рівні держави, так і господарюючих суб'єктів. Так, відношення зовнішнього боргу до ВНД (внутрішнього національного доходу) в країнах, що розвиваються, становило у 2011 році, в середньому 22%, у країнах 07 124%. Сукупний державний борг 17 країн Єврозони (ЄС-17), у тому ж році склав, в середньому,

76 % від ВВП. Крім того, державний борг для ЄС-17 з 2008 року зріз на 20 в.в. (з 56% у 2008 році до 76% у 2011 році)¹⁵⁹

Вихід з такої ситуації може бути знайдено в поширенні державного впливу на процеси фінансіалізації та зміцненні протидії необґрунтованому зростанню фінансового капіталу на міжнародному рівні.

6.2.2. Механізм впливу фінансіалізації на господарський механізм регіонального розвитку

Сьогодні економіка стає зовсім іншою, і головна роль у ній належить вже не реальному, а фіктивному капіталу. В результаті впливу цілого ряду причин в сучасній економіці основу виробничих відносин становить фіктивний, спекулятивний капітал, який перетворює гроші та інші цінні папери в особливі швидкозростаючі активи, мета операцій з якими полягає в одержанні не базового активу, а прибутку від зміни ціни. Глобалізація відкрила можливість формування дуже великого фінансового капіталу, здатного діяти в світових масштабах, або глобального фінансового капіталу. Так, в своєму розвитку ринок деривативів значно (в 3-4 рази) випереджає ринки реального сектора¹⁶⁰. А стрімкий розвиток інформаційно-організаційних і управлінських

технологій надає такому капіталу можливості в значних масштабах не тільки ефективно вирішувати свої суто фінансові завдання, а й виступати в ролі творця, бути каталізатором змін економічних відносин, параметрів і інститутів. Все це дає глобальному фінансовому капіталу можливість здійснювати цілісний контроль над економічними процесами регіону. Зрозуміло, що такого роду трансформації не можуть не надавати специфічного впливу на зміст і характер регіональної економічної політики.

В результаті відокремлення фінансового капіталу з-за значного збільшення масштабів його діяльності, розвитку фінансових ринків та інструментів складається ілюзорне враження його самодостатності. Фінансовий капітал починає домінувати над продуктивним підпорядковуючи його діяльність своїм інтересам і цілям. В результаті формуються фінансові міхури, які при крайньому загостренні протиріч схлопуються приводячи до кризи. В результаті пропорції між фінансовим і продуктивним капіталом відновлюються, а розмір фінансових активів стає адекватним реальному капіталу. Ця фаза взаємодії фінансового та виробничого капіталу вимагає активного використання регулюючих заходів для забезпечення того, щоб при провідній ролі продуктивного капіталу почалося економічне зростання.

Яку нову перетворюючу силу несуть в собі віртуальні відносини для економіки регіону? Виділимо тут два аспекти. По-перше, організаційні механізми руху фінансового капіталу, спираючись на різні інструменти віртуального характеру, розширюють межі стратегічного планування далеко

¹⁵⁹ Субботович Ю. Зовнішньоторгова ситуація в умовах глобалізації: сучасний стан та основні тенденції / Ю. Субботович, К. Фурманець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. -2014. - № (154). - С. 81-88.

¹⁶⁰ Ушаков А.С. Развитие виртуальных экономических отношений и воспроизводство фиктивного капитала / А.С. Ушаков // Современная наука и инновации. - 2013. - Вып. № 3. - 2013. - С. 66 -73.

за кордони життєвого циклу окремих людей, а потужні комп'ютери з легкістю справляються з розрахунками розгалужених і розрахованих на десятиліття інвестиційних проектів. По-друге, панування віртуальних форм змінює основу існуючих фінансових інститутів, перетворюючи гроші в віртуальний феномен, зближуючи їх з цінними паперами. Таке зближення вносить важливу новацію в інвестиційний процес — чим більше стає в грошах віртуального, тим більша значущою є роль концептуальних ідей, що лежать в основі інвестиційних проектів, тим вище ризик поставити потенціал фінансового ринку на службу хибним проектним ідеям або інтересам вузьких груп, які маніпулюють людьми, що пов'язаної з тією економічною системою, якій адресовані інвестиційні проекти. Дане положення має безпосереднє відношення до ролі віртуальних відносин в розвитку економічних систем⁷⁷⁵.

Якщо раніше фінансова компонента безапеляційно обслуговувала фізичну (собівартісну) економіку, то зараз всіляко затверджується фінансиалізація, що підживлює фінансову економіку, яка перетворюється в самодостатню силу і все більше диктує свої правила поведінки¹⁶¹.

В результаті непомірного розростання віртуальної складової відбувається її відчуження, складається ситуація, коли грошові потоки і фінансові ресурси вже не зацікавлені в «протокольному порядку» супроводжувати реальну економіку⁷⁵⁰. Наслідком такого відчуження є нарощування обсягів віртуального капіталу за рахунок зростаючого розриву між реальним капіталом і його ринковою оцінкою. У свою чергу розбухання віртуальної складової і збільшення норми прибутку капіталу в даній сфері веде до збільшення ризиків. Адже поки зберігається тенденція отримувати прибуток від фінансових спекуляцій, а не від реального сектора економіки, буде існувати одна з причин економічної кризи¹⁶².

В основі непропорційно стрімкого збільшення фіктивної складової лежить непомірний розвиток різноманітних і маловідомих раніше похідних фінансових інструментів. А це породжує своєрідний синергетичний ефект, який і лежить в основі формування глобальної фінансової піраміди. Так, в даний час світовий ВВП, основу якого становить новостворена вартість, перевищує 70 трлн. дол. США. Одночасно у фінансовій сфері має місце безпрецедентна мультиплікація цінних паперів, деривативів та похідних фінансових інструментів. Їх вартісна оцінка на порядок перевищує світовий ВВП, так як ринок деривативів і позабіржових похідних фінансових інструментів вже сягнув 800 трлн. дол. США^{і,ад}.

Як видно, в сучасних умовах в силу цілого ряду причин фінансовий капітал стає ще сильнішим і могутнішим, ніж в попередні періоди соціально-економічного розвитку. Тому всі ключові компоненти регіонального господарського механізму фактично знаходяться під контролем глобальних транснаціональних корпорацій і банків. Вплив фінансових груп, центральних

¹⁶¹ Лукьянов В.С. Финансиализация как проявление глобализационной трансформации / В.С. Лукьянов // Актуальні проблеми економіки. — 2013. — № 4 (142). — С. 15—22.

¹⁶² Зверяков М.И. Мировой кризис и новая модель экономического развития / М.И. Зверяков // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. — 2010. — № 1 (3). Том 1. - С. 138-144.

банків, окремих країн — світових лідерів, а також провідних міжнародних валютно-фінансових організацій, інституційних інвесторів і великих фінансових центрів на економіку регіону стає домінуючим. Як наслідок — зростає потреба в здійсненні регулювання умов функціонування і пропорцій розвитку фінансового капіталу. А це викликає необхідність розробки і реалізації заходів у рамках регіональної економічної політики. Світова економічна теорія і практика до сьогоденішнього дня накопичили чималий досвід реалізації регулятивних заходів як на рівні національному, так і на рівні регіону. В цілому, спектр розробки заходів економічної політики визначається вибором кейнсіанського або монетаристського напрямку на національному рівні. Розбіжності між цими напрямками сучасної економічної думки носять принциповий характер, а рекомендації кожного з напрямків часто вступають в суперечність один з одним.

Розглядаючи проблеми виявлення і врахування під час розробки заходів економічної політики, характерних особливостей трансформації та наслідків впливу фінансового капіталу на можливості розширеного відтворення реального сектора економіки, не можна не відзначити і проблеми, пов'язані з функціонуванням фінансово-промислових груп. Фінансово-промислова група — об'єднання промислових підприємств з фінансовими установами, диверсифікована багатофункціональна структура, яка утворює економічно ефективну і стійку кооперацію, що забезпечує реалізацію інвестиційних проектів і програм в пріоритетних напрямках розвитку.

Стрімка фінансіалізація економіки зумовила швидке зростання ролі фінансово-промислових груп в активізації інвестиційної діяльності та забезпечення тим самим сталого розширеного відтворення. Посилення впливу фінансово-промислових груп на зміст економічної політики регіону обумовлено тим, що глобалізація все більше посилює концентрацію фінансового капіталу. Сьогодні ми бачимо, що в цей процес залучені вже не тільки приватні фінансові капітали, а й державні. Основне значення наявності і функціонування фінансово-промислових груп для економіки визначається наступними положеннями. Перш за все, в результаті їх діяльності формується структурна основа економіки, яка доповнюється безліччю дрібних і середніх підприємств і організацій. Будучи створеними для підвищення ефективності економічної діяльності їх учасників, фінансово-промислові групи в умовах кризи отримують можливість через оперативне маневрування капіталом сконцентрувати значний науково-технічний потенціал на напрямках, що дозволяють створювати конкурентоспроможну продукцію і проводити її в масштабах, що забезпечують задоволення попиту. Наявність і діяльність фінансово-промислових груп створює сприятливі умови для накопичення капіталу (як власного, так і залученого) з метою реалізації довгострокових інвестиційних проектів і програм. В результаті в умовах домінування фіктивного капіталу реалізація регулятивних заходів економічної політики, спрямованих на забезпечення розширеного відтворення, стає особливо важкою. В умовах глобалізації фінанси, що непомірно розростаються,

***Розділ 6. Шляхи, чинники та резерви підвищення
конкурентоспроможності підприємств регіону***

неможливо адекватно контролювати на регіональному та національному рівні. Тому потрібна ефективна система регулювання підкріплена можливістю застосувати не тільки рекомендаційні, а й обов'язкові до виконання заходи.

В результаті економічна політика регіону позбавляється будь-якої самостійності і об'єктивно потрапляє в залежне положення від глобального господарського механізму. Все це задає відповідний тон економічній політиці, яка і формує систему заходів впливу на економіку, які спрямовані на досягнення поставлених цілей, тобто систему методів впливу на реальну господарську практику. Ясно, що така система заходів зобов'язана враховувати сучасні реалії, найважливішим з яких є безпрецедентне збільшення фіктивної складової економіки і зростаюча мобільність фіктивної складової.

Для сучасної господарської практики стає актуальним пошук ефективних методів, шляхів і механізмів, які дозволять переорієнтувати фінансові потоки від спекулятивно-посередницьких угод на обслуговування процесів, що забезпечують розширене відтворення основного капіталу. Функціонування фінансової системи в якості головної мети повинно мати спрямування не на зростання грошового капіталу, а

на підвищення темпів економічного розвитку, на зростання ефективності реального виробництва.

В сучасних умовах змінити ситуацію не краще може тільки активна і послідовна економічна політика комплексної підтримки реального виробництва через розгалужений механізм державного регулювання регіонального розвитку. Такий комплексний механізм розвитку може містити наступні елементи (рис. 6.3).

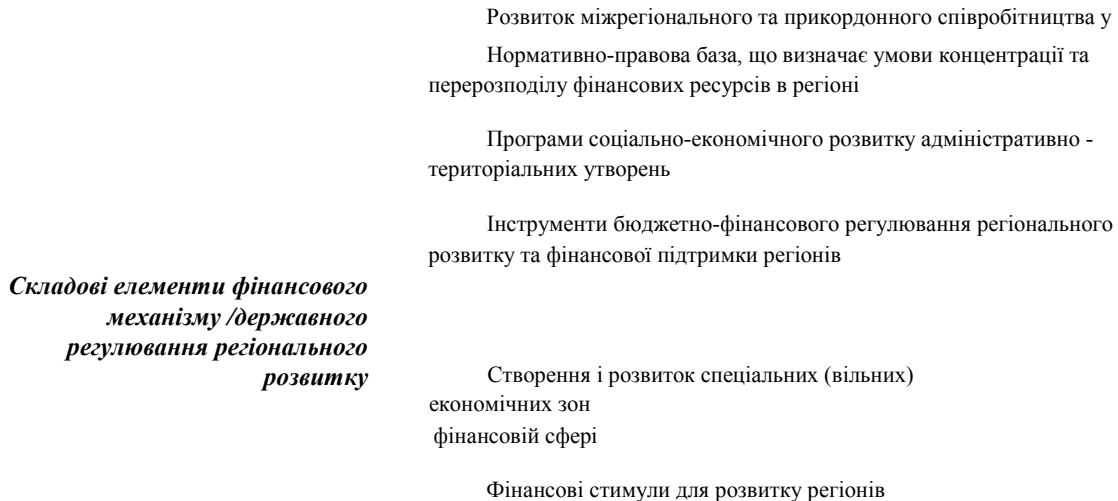

Рис. 6.3. Складові елементи фінансового механізму державного регулювання регіонального розвитку

Політика підтримки регіонального розвитку може здійснюватися в різних формах і перш за все за рахунок регіональних програм економічного розвитку, що фінансуються як з місцевого, так і з національного бюджету. У тому випадку, коли на потреби розвитку регіону будуть використані позикові кошти, ефективність програми буде дещо знижена через подорожчання фінансових ресурсів. Однак, і в цьому випадку при раціональному і цілеспрямованому використанні фінансових ресурсів позитивний результат може бути досягнутий.

Багато в чому результат впливу регулюючих заходів залежить від впливу на ділову активність і формування спонукальних мотивів підприємців з метою прийняття ними необхідних для розвитку даного регіону рішень. Одним з напрямків такої діяльності може бути зменшення місцевих податків або надання дешевого капіталу за допомогою інструментів позики, субсидій, гарантій і навіть прямих запозичень. Негативний ефект від використання подібних заходів буде компенсований за рахунок таких чинників, як розташування регіону, наявність близьких постачальників, близькість до ринків збуту основної продукції регіону, тощо. В результаті особливий податковий режим для нових інвестиційних проектів в сучасних умовах дозволить досягти значних результатів і сприятиме структурної трансформації економіки регіону і використанню конкурентних переваг.

Розділ 6. Шляхи, чинники та резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств регіону

Найважливішим напрямком стимулювання ділової активності підприємців регіону є раціональна політика щодо встановлення певних правил використання землі для житлового будівництва, торгівлі, бізнес-центрів і промислового використання. Головна мета такої політики — здійснення впливу на розвиток ділової активності приватних інвесторів. В якості важливого регулюючого заходу такого характеру може бути зміна правил забудови з метою надання конкретних пільг і вивільнення коштів суб'єктів господарювання під необхідні регіону програми. Безумовно, що цей захід розрахований на значну перспективу і сподіватися на позитивний результат можна тільки за умови ретельної вивірки і узгодженості перспективних планів розвитку.

6.2.3. Джерела фінансового наповнення програм регіонального розвитку в умовах посилення фінансиалізації

Формування фінансових ресурсів, які концентруються для реалізації програм розвитку регіону, підпорядковане досягненню цілей регіонального розвитку. Такі цілі можуть визначатися істотними відмінностями регіонів в області забезпеченості ресурсами, структури господарства, досягнутого рівня розвитку різних сфер економіки, розвиненості інфраструктури та ін. Тому стратегія фінансового наповнення програм регіонального розвитку формується відповідно до основних цілей і завдань розвитку регіону на конкретний часовий період. Разом з тим, вона є складовою збалансованої стратегії розвитку національної економіки в цілому. З метою формування фінансового підкріплення та створення відповідного фінансового підґрунтя

регіонального розвитку необхідна потужна, злагоджена та цілеспрямована система акумуляції вільних фінансових ресурсів. Така робота має проводитися у двох основних напрямках — акумуляція фінансових ресурсів в межах регіону та залучення ресурсів зовнішніх джерел. В межах регіону ефективним буде перерозподіл ресурсів з некритичних напрямків та зосередження їх в точках зростання. При залученні зовнішніх джерел ставка має бути зроблена на використанні конкурентних переваг регіонального господарського механізму. Зміст складових потенціалу фінансового забезпечення регіонального розвитку представлено на рис. 6.4.

Проведене дослідження підтверджує загальну тенденцію поступового зростання впливу фінансових складових відповідно стану і характеру структурних трансформацій в суспільстві. Основний потенціал в цих умовах має бути спрямований на розвиток основного капіталу з метою забезпечення позитивної динаміки внутрішнього ринку регіону.

Згідно дії економічних законів, інвестиційний капітал, долаючи міжгалузеві перешкоди, буде прагнути у ті сфери, де більш високою є норма прибутку, а таку норму прибутку можна забезпечити лише за рахунок ефективного використання фінансових ресурсів, що дає їх спрямування в точки росту. Таким чином інвестиції в точки росту, при наявності державних гарантій та податкових пільг, сприятимуть формуванню ефективної макроекономічної структури економіки через оновлення, а в разі

потреби створення, або сприяння створенню у майбутньому, відсутніх у даний час господарських зв'язків і блоків економічної системи. Такий механізм через сприйнятливість до впливу фінансових чинників забезпечуватиме відповідні умови для позитивної соціально-економічної динаміки регіону. Тому, саме інвестиційна діяльність складає основу усіх макроекономічних технологічних і інституційних перетворень. Обираючи найбільш вигідну сферу

прикладення власного капіталу інвестори поряд з іншим враховують і ступінь ризику втрати вкладених коштів та рівень міжгалузевих і адміністративних перешкод для руху капіталу. А цей факт виводить державні гарантії інвестицій в точки росту у розряд дієвих чинників макроекономічних зрушень і формування оптимальної господарської структури економіки регіону.

Отримання інвестицій

конкурентоспроможними виробниками продукції в регіоні сприятиме цілям економічного зростання і зайнятості. Через це виникає можливість проведення селективного фінансового забезпечення стартових зон (точок росту), провідних галузей, підприємств, виробництв що можуть створювати конкурентну продукцію. Такі фінансові ін'єкції перетворюються в чинник фінансової стабільності на підставі інноваційного прориву, що забезпечує можливості економічного зростання регіону в довгостроковому періоді і є запорукою революційних економічних змін у майбутньому.

Рис. 6.4. Складові потенціалу фінансового забезпечення регіонального розвитку

Безперечно, що в умовах відносно хиткої стабілізації вітчизняної економіки (або за рахунок зовнішніх негативних факторів впливу) можлива і неупорядкована експансія акумульованих фінансових ресурсів у спекулятивну сферу, що може загострити проблему конкурентної боротьби, послабити стимули товаровиробників до поновлення та вдосконалення своєї

продукції. На цьому етапі провідна роль належатиме загальнодержавній складовій спрямування економічного розвитку. Дія загальнодержавних чинників сприятиме забезпеченню відповідного руху фінансових ресурсів на основі оптимального використання сформованого фінансового потенціалу регіонального розвитку, забезпеченню оптимального балансу між задіяними фінансовими можливостями та темпами економічного розвитку. Тут необхідне таке розумне співвідношення загальноекономічних та регіональних чинників, коли недоліки одних будуть компенсуватися перевагами інших забезпечуючи стабільність та поступовість економічного розвитку регіону.

Той факт, що тиск на фінанси суб'єктів господарювання регіону з часом посилюватиметься, виводить проблеми фінансового наповнення програм регіонального розвитку у розряд системоутворюючих факторів. В цих умовах розумний компроміс між зовнішніми та внутрішніми чинниками фінансування стимулюватиме оптимальну макроекономічну структурну динаміку економічного розвитку регіону через формування технологічних, інституційних і власно ринкових умов функціонування. Прогнозованість і прозорість, доступність фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання забезпечуватиме технологічність, можливість альтернативного використання коштів інвесторами, впливаючи на доходність, формуватимуть структурну парадигму нової економічної системи. Стійкість фінансової ланки таким чином забезпечуватиме позитивні зрушення в розвитку економіки регіону.

6.2.4. Шляхи забезпечення фінансової стійкості економіки південного регіону України

В ХХІ столітті у людства завдяки динамічному розвитку технологій з'явилося багато можливостей. Але поряд з цим зросли ризики та загрози, які потрібно враховувати та нейтралізувати під час планування фінансового забезпечення економічного розвитку регіону. Відбулася лібералізація руху фінансового капіталу та склалися умови для його стрімкого зростання і бурхливого розвитку спекулятивної складової. В таких умовах фінансовий капітал набуває фіктивного характеру (з лат. *ііейо* — вигадка), він не бере участі в обслуговуванні потреб реального сектору у джерелах фінансування і є непродуктивним з позицій забезпечення розширеного відтворення в реальній економіці та обслуговування процесів обміну і розподілу. Таким чином, спекулятивний капітал є важливішим джерелом формування інвестиційних ресурсів в механізмі розвитку фінансово-інвестиційної системи. Характерною ознакою спекулятивного капіталу є боротьба за більш високу норму прибутку за рахунок волатильності цін на фінансові активи. В результаті фінансиалізація економіки та всеосяжне домінування фінансово-промислових груп переводять рух спекулятивного капіталу на рівні регіону у специфічну площину. Так, характерною трансформаційною ознакою сучасного світу є тенденція до децентралізації багатьох сфер життєдіяльності, в тому числі і фінансової. В цьому контексті розширення повноважень органів управління на місцях, перерозподіл в регіони фінансових ресурсів — об'єктивний процес, що відбувається і в Україні. Однак він потребує

цілеспрямованого впливу з боку держави з метою усунення небажаних наслідків і запобігання ризиків.

В силу об'єктивних і суб'єктивних причин регіони мають різний рівень конкурентоспроможності економіки, що є причиною їх диференціації по фінансовій стійкості. Саме тому фінансова стійкість регіонів значною мірою визначається конкурентоздатністю їх економіки. Очевидно, що регіони з високим рівнем конкурентоздатності, як правило, мають у своєму розпорядженні великі внутрішні фінансові можливості, що позначається на їх фінансовій стійкості. І навпаки, багато в чому завдяки низькому рівню економічного розвитку та, як наслідок фінансовій розбалансованості окремі регіони виявляються не конкурентоспроможними. В зв'язку з цим, на наш погляд, необхідно розглядати фінансову стійкість регіону як один з найважливіших факторів конкурентоспроможності території.

Фінансова стійкість — складова частина загальної стійкості регіону, яку визначають збалансованість фінансових потоків, наявність засобів, що дозволяють регіону підтримувати свою діяльність протягом певного періоду часу¹⁶³. Фінансова стійкість визначається виходячи зі співвідношення різних видів джерел фінансування. Знання граничних меж рухливості джерел фінансування вкладень капіталу в основні засоби або виробничі запаси дозволяє генерувати напрямки господарських операцій, що сприяють поліпшенню фінансового стану і підвищенню фінансової стійкості.

Традиційно сукупність показників фінансової стійкості територіальної бюджетної системи включає¹⁶⁴: збалансованість бюджету — співвідношення доходів і витрат, що визначає його «дефіцит», або «профіцит»; динаміку структури доходів і витрат, що показує зміну питомої ваги окремих статей доходів і витрат; показники тенденції розвитку, що відображають загальний напрямок зміни стійкості елементів територіальної бюджетної системи. До яких відносяться: коефіцієнт зміни стійкості, який показує середньорічний темп зростання доходу; коефіцієнт збалансованості, який розраховується як відношення темпів зростання доходів і витрат за період; середньорічний темп скорочення дефіциту бюджету; рівень дотаційності.

Для більш докладної оцінки фінансової стійкості регіону можуть бути застосовані й інші показники¹⁸²: ступінь дефіцитності (профіцитності) регіонального бюджету; частка федеральних трансфертів і податкових надходжень у регіональному бюджеті; зовнішній борг регіону (абсолютний і в процентах до ВРП); внутрішній борг регіону (у відсотках до ВРП); рівень інфляції в порівнянні із середнім по країні; наявність стабілізаційних фондів, фінансових резервів, заборгованості; банківський капітал регіональних банків в частині від загального банківського капіталу країни; частка витрат на обслуговування зовнішніх і внутрішніх боргів регіону у відсотках до регіонального бюджету; частка трансфертів до

¹⁶³ Шимширт Н.Д. Анализ теоретических аспектов финансовой устойчивости регионов / Н.Д. Шимширт // Вестник томского государственного университета. Экономика. — 2011. — № 3(15). — С. 171-178.

¹⁶⁴ Нелюбова Н.Н. Финансовая устойчивость бюджетной системы Волгоградской области / Н.Н. Нелюбова // Финансы. — 2007. — № 5. — С. 69-70.

муніципальних бюджетів в регіональному бюджеті; співвідношення експорту з регіону в інші країни і імпорту в регіон з інших країн; співвідношення ввезення та вивезення товарів в інші регіони країни; витік капіталів з регіону за кордон і в інші регіони; частка регіональних інвестицій у реальне виробництво; частка грошових розрахунків в загальному обсязі обороту товарів і послуг; рівень гарантованості банківських вкладів в регіоні; ступінь невиконання фінансових зобов'язань в регіоні; середні значення показників фінансової стійкості виробничих підприємств, організацій регіону в порівнянні з нормативними значеннями.

Використання зазначених показників фінансової стійкості регіону сприятиме розв'язанню більшості проблем та забезпечить активізацію інвестиційної діяльності, спрямованої на забезпечення розвитку базових галузей економіки, що висуває на перший план завдання створення фінансового механізму регіонального розвитку, визначення найбільш дієвих його складових та умов і напрямків подальшого зміцнення на регіональному рівні.

Особливим напрямком забезпечення фінансової стійкості є акумуляція ресурсів (власних та залучених) для фінансування інноваційної діяльності. Не потребує доказів той факт, що інноваційна діяльність є надзвичайно ризикованою. Існує чимало новацій, які на етапі запровадження взагалі не мають точної економічної оцінки, не кажучи вже про вимір їх соціальної, науково-технічної, або екологічної ефективності. Найбільш ефективним механізмом прискорення інноваційних процесів в економіці в усьому світі визнано венчурне інвестування. В той же час, на ранній стадії венчурного інвестування діє схема «3-3-3-1»¹⁶⁵. Це означає, що з десяти інноваційних проектів, які будуть проінвестовані три будуть невдалими, три забезпечать повернення вкладених коштів, три принесуть середній дохід, який можна порівняти із вкладеннями, які мали звичайний рівень ризику. І лише один «вибухне», тобто принесе надприбуток. Такого прибутку зазвичай вистачає для того, щоб покрити витрати на невдалі проекти та ще й заробити на цьому. Тому, безумовно програми венчурного фінансування в регіонах України мають реалізовуватися, що в перспективі принесе чималі дивіденди національній економіці. Сьогодні цілком справедливо інноваційний розвиток економіки України обрано одним з пріоритетних напрямків розвитку у найближчій перспективі. Зрозуміло, що ніяка фінансова комерційна установа не буде фінансувати на загальноприйнятих умовах інноваційну діяльність без належного страхування, державних гарантій та державної підтримки, особливо на початковому етапі розгортання інноваційних процесів. Але створення системи страхування та гарантування в інноваційній сфері економіки України надто запізнюється.

Впровадження ефективної моделі забезпечення фінансової стійкості економіки регіону передбачає створення необхідних умов для розширення

¹⁶⁵ Інтерв'ю Генерального директора ОАО «РВК» И. Р. Агамирзяна Шлагбаум для стартапа 21.09.2010 — [Електронний ресурс] режим доступу: <https://www.rvc.ru/press-service/media-review/rvk/39891/>

інноваційної діяльності, зокрема, формування ефективного механізму акумуляції коштів для фінансування цієї діяльності. Саме тому подальший економічний розвиток регіонів України, який вкрай потрібний сьогодні, коли створилася загрозлива економічна ситуація через непрості соціально-економічні процеси набуває особливої актуальності.

Сьогодні у світі вже існують надійні методи державного регулювання та підтримки інвестиційно-інноваційних проектів. Успішно вони апробовані і в Україні. Ідея полягає в тому, що держава забезпечує диверсифікацію фінансових ризиків та використовує, в основному, непрямі методи фінансової підтримки. Наприклад, при наданні державних гарантій на ті, чи інші проекти, доцільно одержувати зустрічні гарантії банку, інших фінансових, гарантійних установ та поручителів, а також диверсифікувати ризики гарантуючи лише окрему їхню частину у процесі реалізації інноваційних проектів. Механізм непрямих методів фінансової підтримки набуває актуальності через те, що зарубіжний та вітчизняний досвід свідчить: пряма державна фінансова підтримка не є ефективною. Фінансування через цільові державні фонди, як правило, дуже обмежене, з часом програми підтримки гальмуються, а підприємці вдаються до неформальних джерел фінансування. Таким чином, гарантом успішності інноваційного розвитку в окремих регіонах виступають оптимальні співвідношення між механізмами загальнодержавного та місцевого управління, самоорганізації регіонів та повноваженнями центральних органів влади, а не примітивні ідеї про просте обмеження участі центральної влади та розширення повноважень територій. На рис. 6.5. представлена схема можливої моделі реалізації політики забезпечення фінансової стійкості регіону.

Як видно із наведеної схеми відносно окремих територій заходами політики регіонального розвитку є: створення пільгових умов для

**Розділ 6. Шляхи, чинники та резерви підвищення
конкурентоспроможності підприємств регіону**

фінансування підприємств та пільгових умов ведення бізнесу у певних зонах з метою їх розвитку; визначення пріоритетних напрямів бюджетного фінансування, надання кредитів, субсидій і дотацій на розвиток соціальної сфери та пріоритетних напрямків розвитку. Особливої уваги потребує використання механізму встановлення і диференціації обмежень та нормативів з метою формування інноваційної структури економіки в регіоні. Ці заходи можуть бути разовими, короткочасними, середньо- та довгостроковими. Кожна сфера і окрема ланка фінансового механізму є складовою частиною єдиного цілого. Вони взаємопов'язані і взаємозалежні. Разом з тим сфери та ланки функціонують відносно самостійно, що викликає необхідність постійного узгодження складових фінансового механізму. Внутрішня ув'язка складових ланок фінансового механізму є важливою умовою його дієвості.

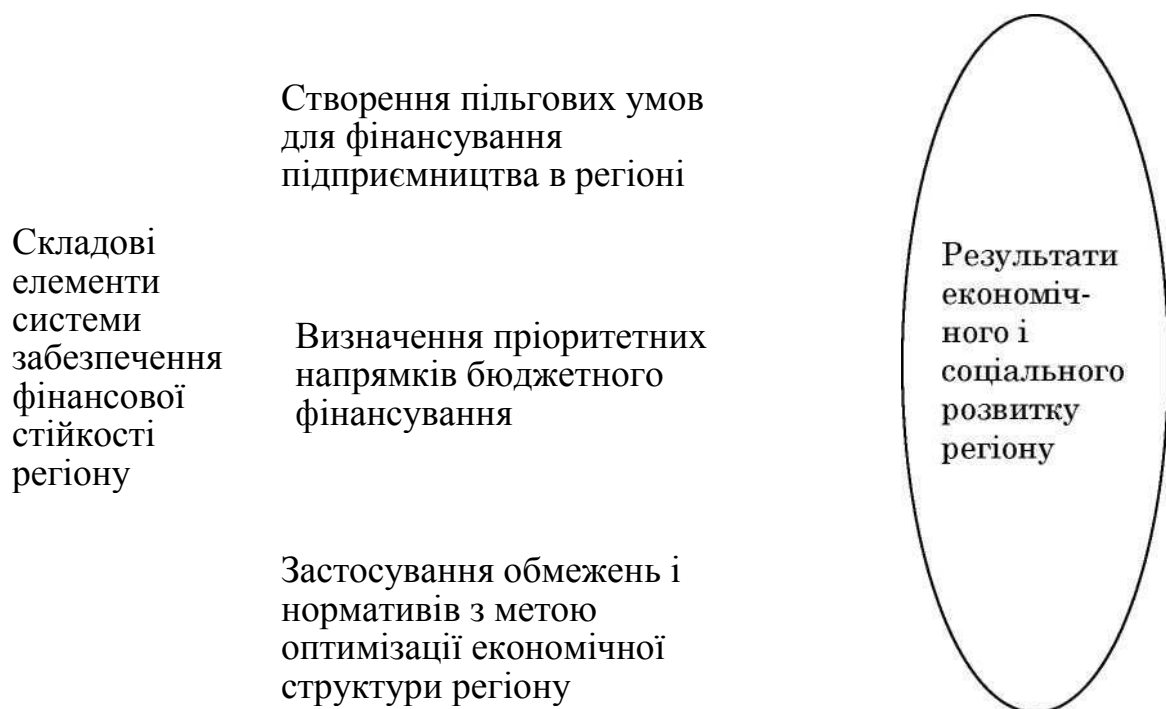

Рис. 6.5. Система забезпечення фінансової стійкості регіону

Важливим аспектом забезпечення фінансової стійкості в регіоні є визначення напрямків розвитку, найбільш важливих зон прикладення фінансових зусиль з метою забезпечити стрімкий та ефективний розвиток економіки регіону. З цією метою може бути запроваджено методику оцінки інвестиційної привабливості регіонів та проектів регіонального розвитку. У фаховій літературі подано різні методики оцінки інвестиційної привабливості регіонів. Для України доцільно застосувати систему оцінювання інвестиційної привабливості регіонів та забезпечення на цій основі фінансової стійкості за допомогою наступних інтегральних показників: загальний рівень розвитку економіки регіону; переваги та недоліки географічного розташування, кліматичні умови

відстань до головних ринків збуту основних видів продукції; джерела фінансування програми; рівень та перспективи розвитку інвестиційної інфраструктури регіону; характеристика демографічних особливостей регіону; рівень розвитку економічної інфраструктури в регіоні; рівень ризиків.

Кожен із зазначених показників має бути синтезованим і визначатися за сукупністю аналітичних показників, що входять до його складу. Кількісне значення кожного із синтезованого показника може бути отримано шляхом підсумування рангових значень, що входять до складу аналітичних показників. Безумовно, що система оцінювання інвестиційної привабливості регіонів та регіональних програм потребує інформаційного забезпечення.

З метою забезпеченості інформативності програм фінансування розвитку та забезпечення фінансової стійкості регіону може використовуватися фінансовий паспорт регіону, що являє систему оцінювання програм фінансування економічного регіонального розвитку. Розробка фінансового паспорта регіону ґрунтується на використанні економічних методів управління. Він може бути єдиним документом, що визначає засади економічного регулювання системи фінансування у єдності виробничого і регіонального рівнів, а також поєднує взаємодію суб'єктів господарювання з регіональними органами управління. Зміст фінансового паспорта регіону може бути визначено наступним чином.

Крім загальної інформації про економіку регіону необхідна детальна інформація про фінансові проекти, що плануються до реалізації в регіоні та фінансовий стан підприємств — об'єктів фінансової підтримки. Потрібно також розкрити джерела і механізм акумуляції фінансових ресурсів на програми розвитку регіону. Така інформація має бути доповнена детальним опрацюванням системи компенсації фінансових втрат на період трансформаційних та структурних змін господарського механізму. Кількість та зміст показників оцінки інвестиційної привабливості регіону безпосередньо залежить від рівня його розвитку. Чим вищий рівень розвитку регіону, тим менша кількість індикаторів потрібна для оцінки його інвестиційної привабливості.

Зміст фінансового паспорта має розкривати фінансовий механізм, що включає види, форми і методи організації фінансових відносин та способи їх кількісного визначення. Конкретно, зміст фінансового паспорта може бути визначений з урахуванням системи інформаційних даних за такою схемою.

1. Організаційно-економічна характеристика регіону. Містить загальні відомості про регіон — чисельність населення, площа території, основні населені пункти; економічна спеціалізація, конкурентні переваги порівняно з іншими регіонами, природний потенціал, туристичні, логістичні, транспортні можливості, тощо.

2. Адміністративна структура регіону. Тут має бути представлена територіальна організація, характеристика адміністративно-територіального устрою регіону, наявність та розташування адміністративних установ.

3. Географічне розташування. Особливості геополітичного розташування, близькість, або віддаленні від основних економічних та політичних центрів країни, ринків збуту, транзитні можливості.
4. Характеристика кліматичних умов та екологічної ситуації. Типи ґрунтів і регіональна спеціалізація сільськогосподарського виробництва. Для екологічно несприятливих регіонів доцільна інформація про причини порушення екології та заходи що реалізуються з метою покращання ситуації.
5. Характеристика політичної ситуації в регіоні. Національний склад населення, наявність основних релігійних конфесій та характер їх діяльності.
6. Природні ресурси та сировинна база. Карта родовищ корисних копалин. Це один із головних об'єктів інтересу, що його виявляють як вітчизняні, так і іноземні інвестори. Тут бажано показати можливості комплексного використання сировини на місці.
7. Населення регіону. Демографічна характеристика, щільність населення в регіоні, характеристика трудових ресурсів - кваліфікація робочої сили, продуктивність праці, рівень заробітної плати, зайнятість, структура доходів і витрат населення, система освітніх закладів та можливості розвитку системи перепідготовки кадрів.
8. Рівень економічного розвитку регіону. Загальна характеристика. Статистичні показники в графіках, діаграмах, схемах за галузями матеріального виробництва. Особливо доцільно виділити найбільш інвестиційно привабливі зони регіону — підприємства, об'єднання, адміністративні одиниці.
9. Інфраструктура. Данні, що характеризують рівень розвитку усіх видів транспорту та комунікацій в регіоні, енерго- та газопостачання. Доцільно навести схеми транспортних шляхів та відповідних мереж.
10. Соціальна інфраструктура. Забезпеченість відповідними об'єктами (підприємствами, організаціями, установами) населення в розрахунку на співставну його чисельність та визначення забезпеченості цими об'єктами населених пунктів регіону, основні статті витрат на соціальні потреби.
11. Розвиток фінансової інфраструктури в регіоні. Відомості про банки, біржі, страхові компанії та їх представництва в регіоні.
12. Стан роботи та потенційні можливості керівництва регіону здійснювати фінансове планування та прогнозування.
13. Характеристика основних фінансових показників діяльності в регіоні.
14. Оцінка рівня розвитку управління фінансами, ефективність застосування фінансових важелів та стимулів, стан та результативність фінансового контролю.
15. Характеристика інвестиційних програм, що реалізуються в регіоні. Які програми реалізуються, на якій стадії реалізації знаходяться, джерела їх фінансування, очікувані результати від їх впровадження.
16. Зведений фінансовий баланс. Подається фінансовий баланс базової адміністративної одиниці.

17. Перспективи розвитку регіону. Загальна концепція модернізації основних галузей, програма соціально-економічного розвитку, оцінка перспектив регіону провідними експертами тощо.

В цілому усі зазначені заходи забезпечуватимуть ефективну роботу механізму фінансового забезпечення економічного розвитку та фінансову стійкість економіки регіону. Формування вищевикладеного механізму фінансування інноваційної діяльності та економічного розвитку регіону, на наш погляд, має відбуватися по трьох основних напрямках: інституціональному, функціональному і технологічному.

Інституціональний аспект забезпечення фінансової стійкості економіки регіону. В країні вже діє чимало корпоративних та приватних фінансових посередників — банків, товариств, фондів, компаній, ресурси яких можуть бути спрямовані на фінансування програм розвитку регіону завдяки

непрямому, селективному стимулюванню як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях. Окрім комерційних банків, у фінансуванні економічної діяльності мають взяти участь різноманітні фонди, товариства та компанії, зокрема, Фонд фундаментальних досліджень, Фонд прикладних досліджень, патентні фонди, благодійні фонди, централізовані фонди розвитку науки та технологій галузевого призначення, інвестиційні, пенсійні та венчурні фонди, Фонд розвитку підприємництва, гарантійні фонди, страхові та лізингові компанії, Державна інноваційна компанія. Поряд з активізацією діяльності цих суб'єктів на загальнодержавному рівні, доцільно створювати умови децентралізації їх діяльності в регіонах. Головним тут має стати перерозподіл повноважень в сфері акумуляції та використання фінансових ресурсів в кожному регіоні з урахуванням його особливостей. Найважливішим джерелом фінансування програм розвитку регіону мають бути кошти самих підприємств, установ та організацій, які формують фонди розвитку виробництва. І тут важливо забезпечити практичну реалізацію принципу субсидіарності, кололи - розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача.

Безумовно, що такий механізм фінансування програм розвитку в регіонах має бути відповідним чином регульований з боку державних органів, як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Для цього потрібні бюджетні кошти, зокрема, кошти бюджетів розвитку, які формуються сьогодні на місцевому рівні. Необхідно неодмінно керуватися, на наш погляд, таким правилом: не слід допускати прямого фінансування або кредитування державними органами чи державними фінансовими інститутами суб'єктів господарювання, а здійснювати це через відповідні компенсаційні механізми, корпоративні або приватні фінансові установи. Саме тому в системі інститутів фінансування доцільно створити Банк регіонального розвитку — державний банк другого рівня, через який державна фінансова допомога буде спрямовуватися в комерційні банки для подальшого фінансування та кредитування ними суб'єктів інноваційної діяльності в залежності від

напрямку, умов та особливостей розвитку кожного регіону. Такий Банк розвитку може виконувати функції рефінансування комерційних банків, надання гарантій на основі принципу диверсифікації ризиків, купівлі у них цінних паперів, вторинних кредитів та контролю за використанням ресурсів, що були акумульовані з метою регіонального розвитку. За допомогою такої же системи можливо акумулювати і зовнішні фінансові ресурси, що спрямовуються в конкретний регіон для фінансування та кредитування суб'єктів господарювання. В той же час на фоні катастрофічного скорочення кількості комерційних банків в Україні останнім часом (на 1.01.2016 - 117 банків, а на 1.09.2017 р. - 88)¹⁶⁶, таку роботу буде проводити вкрай важко.

Функціональний аспект забезпечення фінансової стійкості економіки регіону. У функціональному плані механізм фінансової стійкості економіки регіону має забезпечувати фінансовими ресурсами та стимулювати структурну перебудову та економічну діяльність не взагалі і не в цілому, а певних суб'єктів ринкової економіки, на відповідних етапах структурної трансформації та господарської діяльності. Практично це означає, що для забезпечення фінансової стійкості та державної фінансової підтримки має значення, чи є даний суб'єкт привабливим для інвестицій та перспективним з точки подальшого розвитку. Адже відомо, що процес дифузії інновацій призводить до того, що вони самі на більш пізніх етапах інноваційного процесу формують для себе джерела фінансування.

Технологічний аспект забезпечення фінансової стійкості економіки регіону. Фінансування та кредитування діяльності господарських суб'єктів регіону та програм розвитку має проводитися на основі чіткого розподілу повноважень, персональної відповідальності, прозорості, диверсифікації ризиків, страхування, використання непрямих методів державної фінансової підтримки. З метою акумуляції фінансових ресурсів за рахунок коштів місцевих бюджетів можна побудувати, наприклад, таку принципіальну технологічну схему. Місцева рада народних депутатів затверджує програму фінансування відповідного проекту і виділяє для її реалізації відповідні кошти за рахунок бюджету розвитку. Ці кошти спрямовуються на рахунок Банку розвитку. Банк розвитку (або його філіал на території громади) на тендерній основі відбирає пропозиції комерційних банків, інвестиційних, венчурних фондів, лізингових компаній щодо реалізації зазначених програм, та перераховує відповідні кошти на основі договорів на рахунки вказаних вище фінансових установ, або надає при необхідності фінансові гарантії (на основі зустрічних гарантій або гарантування 50%-70% ризику), чи забезпечує компенсацію частини основної суми кредиту або відсотків по кредитах. Фінансові установи на основі договорів із суб'єктами економічної діяльності реалізують повну технологічну схему надання та супроводження кредитів і несуть відповідальність у встановлених межах за повернення кредитних коштів та їх цільове використання. В установлені строки ці фінансові установи звітують перед Банком розвитку, а останній — перед місцевою

¹⁶⁶ Офіційний сайт Міністерства фінансів України — [Електронний ресурс] режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/bank/stat/count.php>

радою народних депутатів.

Таким чином, для побудови ефективного фінансового механізму забезпечення фінансової стійкості економіки регіону необхідно:

1. Внести зміни в Закон України «Про банки і банківську діяльність» та запровадити чіткий механізм реалізації його положень щодо створення банку розвитку 2-го рівня який доповнятиме інституціональну структуру фінансової підтримки та відповідатиме за ефективне використання державних фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансової стійкості економіки регіону;

2. Чітко визначитись із суб'єктами та об'єктами державної фінансової підтримки з метою забезпечення цільового та раціонального використання державних коштів.

3. Удосконалити технології державного фінансування та кредитування на основі використання принципу диверсифікації ризиків, прозорості, проведення конкурсів та непрямих методів підтримки.

6.3. Управління конкурентоспроможністю підприємств молочної галузі

На сьогоднішній день виробництво молока і молокопродуктів в Україні є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку в аграрному секторі. Молочна галузь, до складу якої входять маслоробна, сироробна, молочноконсервна підгалузі, а також виробництво продукції з незбираного молока, на сучасному етапі є однією із провідних в структурі харчової індустрії України¹⁶⁷. Молоко — традиційний продукт харчування у раціоні населення багатьох країн світу, але темпи росту виробництва молока у світі є нижчими, ніж темпи росту чисельності населення, оскільки споживання молока і молочних продуктів зростає навіть у тих країнах, де молоко не входить до числа традиційних продуктів харчування.

Конкурентоспроможність тісно пов'язана з проблемою продуктивності, ефективності господарської діяльності. Це обумовлено тим, що зростання продуктивності праці, впровадження інновацій, управління якістю ефективна оцінка конкурентної ситуації на ринку є запорукою конкурентоспроможності продукції підприємств.

Конкурентоспроможність підприємства можна охарактеризувати¹⁶⁸:

- як можливість тривалий час відстоювати власні домінуючі конкурентні позиції в галузі завдяки наявності ефективної стратегії або здатність діяти в довгостроковому періоді на ринку та одержувати при цьому прибуток, достатній для подальшого вдосконалення виробництва продукції, підтримки якості продукції на високому рівні та стимулювання працівників;

- як властивість виробничо-економічних систем (підприємств) змінювати режим функціонування конкурентних переваг в процесі

¹⁶⁷ Силивочник А. Молочные берега/ А. Силивочник, Г. Титаренко // Бизнес. — 2008. — №15. — С.37 - 41.

¹⁶⁸ Дікань В.Л. Управління конкурентоспроможністю корпорацій Європі/ В.Л. Дікань, В.І. Савчук. — К.: Вид-во «Знання», 154. — 159 с.